

מצוות ציצית

פרשת שלח-לך, (שיחה 5) – נכתב ע"י הרב משה צוריאלי, מתוך ספרו "אוצרות התורה".
[הבהרה. בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה]

שני עניינים סמוכים זה לזה בסוף פרשתנו: פרשת המקושש-בשבת וציצית. – מה הטעם לסמיכות זו? ענו על כך במדרש (תנא דבי אליהו רבה, פרק כו) – "וַיְהִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבַּר, וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מִקְּוֹשׁ עֵצִים בְּיוֹם הַשַּׁבָּת. אָמַר הַקַּב"ה לְמֹשֶׁה 'מִפְּנֵי מַה חָלַל זֶה אֶת הַשַּׁבָּת?' אָמַר מֹשֶׁה לִפְנֵי 'אֵינִי יוֹדֵעַ'. אִלּוּ הַקַּב"ה לְמֹשֶׁה 'אֵינִי אוֹמֵר לָךְ. כִּי בְּכָל שֵׁשֶׁת יָמֵי חוּל יֵשׁ לוֹ לְיִשְׂרָאֵל תְּפִילִין בְּרִאשׁוֹ וּבְזָרוּעוֹ וּרְוָאָה אוֹתָם וְחוּזָר מִמַּעֲשָׂיו. אֲבָל עַכְשָׁיו בְּיוֹם הַשַּׁבָּת שֶׁאֵין לוֹ תְּפִילִין בְּרִאשׁוֹ וּבְזָרוּעוֹ, לָכֵן חָלַל זֶה אֶת הַשַּׁבָּת'. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אִלּוּ הַקַּב"ה לְמֹשֶׁה 'מֹשֶׁה, צֵא וּבְרֹר לָהֶם מִצְוָה אַחַת שֶׁיִּהְיוּ נוֹהֲגִים בָּהּ גַּם בַּשַּׁבָּתוֹת וּבְיָמִים טוֹבִים. זֶה מִצְוֹת צִיצִית... וְרֵאִיתֶם אוֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה' עִכְ"ל. (ולכן מצוה זו הוזכרה באיחור, רק כאן בספר במדבר)

בכך יכולים אנו להבין כמה חשובה מצוות ציצית ששקולה ככל תרי"ג המצוות, כי היא שתביא אותנו לשמירתם. (נדרים כה.)

כך הגמ' במנחות (מד.) מספרת – "ומעשה באדם אחד שהיה זהיר במצות ציצית. שמע שיש זונה בכרכי הים שנוטלת ד' מאות זהובים בשכרה. שיגר לה 400 זהובים וקבע לה זמן. כשהגיע זמנו, בא וישב על הפתח. נכנסה שפחתה ואמרה לה, אותו אדם ששיגר לך 400 זהובים בא וישב על הפתח, אמרה היא: יכנס. / נכנס. הציעה לו ז' מטות שש של כסף ואחת של זהב ובין כל אחת ואחת סולם של כסף ועליונה של זהב עלתה וישבה על גבי עליונה כשהיא ערומה ואף הוא עלה לישב ערום כנגדה. באו ד' ציציותיו וטפחו לו על פניו נשמת וישב לו ע"ג קרקע, ואף היא נשמטה וישבה ע"ג קרקע. אמרה לו, 'גפה של רומי!'*, שאיני מניחתך, עד שתאמר לי מה מום ראית בי?.

אמר לה, העבודה, (נשבע בעבודת ביהמ"ק) שלא ראיתי אשה יפה כמותך, אלא מצוה אחת ציונו ה' אלהינו וציצית שמה וכתוב בה, "אני ה' אלהיכם שתי פעמים! (במדבר טו, מא) – (והיינו): אני הוא שעתיד ליפרע, ואני הוא שעתיד לשלם שכר, עכשיו נדמו עלי כארבעה עדים.

אמרה לו: איני מניחך עד שתאמר לי מה שמך, ומה שם עירך, ומה שם רבך, ומה שם מדרשך שאתה למד בו תורה. כתב, ונתן בידה. עמדה, וחילקה כל נכסיה, שליש למלכות, ושליש לעניים, ושליש נטלה בידה חוץ מאותן מצעות, ובאת לבית מדרשו של ר' חייא. אמרה לו: רבי, צוה עלי ויעשוני גיורת. אמר לה בתי: שמא עיניך נתת באחד מן התלמידים? הוציאה כתב מידה ונתנה לו. אמר לה: לכי, זכי במקחך. אותן מצעות שהציעה לו באיסור, הציעה לו בהיתר". עד כאן.

[כתב התלמיד. *גפה של רומי. נשבעה לו בחיי המלך, וי"א בע"ז. [רש"י] / (ואולי יינקד לפי זה גַּפָּה של רומי, והיינו עיקרה או מלפס או ע"ז שלהם) / ובסוף ספר "הפלאה שבערכין" בחלק הערות שד"ל ערך 'גפאי' כתב, שהוא אולי מלשון "על גַּפֵי מְרוֹמֵי קֶרֶת" (משלי ט, ג) ופירוש גַּף הוא כנף, ובהשאלה לציון מקום גבוה, כמו עוף-כנף שעף בגבהים – כן יהיה 'גַּפָּה של רומי' כינוי למקום גבוה, כמו שהיו נשבעים בגבעת הקפיטולין ברומא. (ולזה יינקד גַּפָּה של רומי) ולשני הפירושים מובן מה שנשבע לה הוא "העבודה", היינו בעבודת בית המקדש, תחת מה שהיא נשבעה לו במקדשה, או לפירוש רש"י כנגד ע"ז שלה או במלכה. [המקדש הוא בֵּית מִלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם]

הרי שאף אדם שהיה שקוע ביותר בתאוות זנות, עד שהיה מוכן לשלם 400 זהובים (מפורש בברטנורא על פאה פרק ח כי 200 זוהו הוא דמי קיום למשך 12 חודש. והרי בכאן אצל מקולקל זה מדובר על הון רב!) ובזכות שטפחו לו הציציות על פניו, הוא ניצול.

חז"ל, בעלי עין-ביקורתית ע"פ דרכי התורה שירשו דור אחר דור, שמו לב לכך שהכתוב אומר: "וראיתם אותה אין כתיב כאן, (=לשון נקבה, המתאימה לתיבת 'ציצית') אלא 'וראיתם אותה'. מגיד שכל המקיים מצוות ציצית כאילו מקבל פני שכינה" (ירושלמי ברכות א,ב). ועל פלא זה גופא נרצה להתעכב – מה הוא התוכן הפנימי של ציצית, בו האדם זוכה לראות פני שכינה? (ודבר זה נרמז בשמה של המצוה, ציצית = להציץ ולראות).

ויותר מזה, חז"ל הבטיחו לנו (שבת לב:) – "כל הזהיר בציצית זוכה ומשמשין לו ב' אלפים וח' מאות עבדים, שנאמר "בימים ההם אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל (=שבעים) לשונות הגוים, והחזיקו בכנף איש יהודי לאמר: נלכה עמכם כי שמענו אלהים עמכם" (זכריה ח/כג).
70 פעם 10, כפול ארבע פינות הבגד, הרי 2,800. המספר הזה של עבדים שישרתו אותנו הוא מופלג, ופשיטא שגנוז בו הסוד של 28 (=אותיות של פסוק א' של בראשית, וכן פסוק א' של עשרת הדברות) כפול מאה (כדברי מהר"ל שהמספר 'מאה' הוא עשר בכל שלימותם בהשפעה הדדית), וזהו 2800, כי "אלהים עמכם!" (בסיפא דקרא). ואכמ"ל.

[הערת יידי הרב דוד בר-חיים: "28 הוא ג"כ מספר העיצורים (קולות) שבלשון-הקודש כאשר מבטאים הכל כהלכה. כי נוסף על כ"ב אותיות יש להוסיף שש דגשים של בג"ד כפ"ת, וכידוע יש להבדיל בין ו' לב', בין ט' לת', בין ע' לא', בין ק' לכ', כמבואר כל זה ב"ספר יצירה" לפי חמש מוצאות המבטא]

תשובה. כאשר נתחקה על ענין הציצית, אנו מוצאים על כך ביאורים רבים בפירושו של רבנו בחיי לפרשתנו. בין היתר הוא מעיר "ומה שהאדם לובש הטלית ומתכסה בו, רמז להקב"ה שהוא מכסה בריותיו ומלבישן". פשוט כוונתו היא שה' סובב כל העולמות ומגין עליהם לבל יאבדו. הרעיון הזה נמצא במנחות (מג:) "כל שיש לו תפילין בראשו ותפילין בזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו, הכל בחיזוק (=חזקה) שלא יחטא, שנאמר... 'חונה מלאך ה' סביב ליראיו, ויחלצם' וכמה יפה הסביר זאת הרמב"ם: "כל מי שיש לו תפילין וכו'... שהרי יש לו מזכירין רבים, והם הם המלאכים שמצילין אותו מלחטוא שנאמר: חונה מלאך ה' סביב ליראיו" (הלי מזוזה ויג). כלומר, המצוות הללו הם שלוחי המקום, הנקראים מלאכים.

רעיון דומה לזה כותב הרמב"ם בענין המזוזה: "וכל זמן שייכנס ויצא, יפגע (=יפגוש) בַּיְחוד הַשֵּׁם, שמו של הקב"ה, ויזכור אהבתו ויעזר (=יתעורר) מְשִׁנָּתוֹ ושגיותו בהבלי הזמן. וידע שאין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם (=הקב"ה), ומיד הוא חוזר לדעתו (=לדעת אותו, היינו לְדַעַת את ה', או שהאדם חוזר ומתעורר לדעת עצמו הצלולה), והולך בדרכי מישרים". (הלי מזוזה, ויג). וכיון שהרמב"ם ממשך שם בהבאת הגמרא במנחות (מג:) הנ"ל, ברור הדבר שהוא רואה בציצית אותו סמל המזכיר לו לאדם שהוא עבד ה'.

וזה מפורש בתוספות (מנחות מג: ד"ה חותם של טיט), זה לשונם:

"והציצית מעיד על ישראל שהם עבדי הקב"ה כדאיתא בשבת (נז:) – כְּבִלָּא דְעֵבְדָּא".

אבל זה עצמו צריך ביאור רחב – מדוע דוקא ע"י הציצית מתברר שהאדם הוא עבד לה'?. על כך ענו:

א. כי יש בכל כנף 8 חוטים, המרמזים לשבעה חלקי עולמנו (ימין ושמאל, קדימה ואחורה, מעלה ומטה, והאמצע) והאחד שמלמעלה (בקודש עליון) הנותן לכל הדברים משמעות וענין מחוטב. ובכן כאשר האדם מתבונן בחוטים (ככתוב "וראיתם אותה") הוא משתחרר מהתלות בשיפלות של עוה"ז, ונזכר שיש שמיני מלמעלה.

ב. ועל התכלת (וי"א שהתכלת נתגלתה שוב בזמננו) נאמר, "תכלת דומה לים, ים דומה לרקיע, רקיע דומה לאבן ספיר, ואבן ספיר דומה לכסא הכבוד" (חולין פט.). ומסביר רבנו בחיי שמחברים יחד מדת החסד (=לבן) עם מדת הדין (=תכלת) להורות ששניהם משורש אחד, לבל ניכשל באיסור מינות, להאמין בבי רשויות (ברכות יב:) "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם".

אברהם אבינו האמין בַּאֵל יחיד, קונה שמים וארץ, לכן סרב לקבל כסף ממלך סדום, סרב מלהתעשר ע"י בשר ודם, ותלה כל תקוותיו ביחידו של עולם. אברהם התבטא "אם מחוט ועד שרוך-נעל ואם אקח מכל אשר לך, ולא תאמר אני העשרתי את אברם" (בראשית יד/כג). ופירש "כתב וקבלה", מכף רגל (נעל) ועד כפי"ה שבראש (חוט המצמצם עטיפת הראש של אנשי המזרח) לא נהנה אברהם מהרשע כלום. לכן זכה לב' מצוות הללו: חוט של תכלת ורצועה של תפילין (חולין פט). הרי שגנוז בציצית הבטחון בה', ההסתפקות, וההכרה שהכל בא ממנו ית' וחוזר אליו.

נשאר לנו לבאר, מדוע כה רב שכרה של מצוה זו?

נראה לי הענין הוא, כמו שת"ח ניכר בעשרה דברים, עליהם הרחיב הרמב"ם בהל' דעות, פרק חמישי: בחכמתו, ודעותיו (=מדותיו), במאכלו ומשתהו, בבעילתו, ועשיית צרכיו, בדיבורו, והילוכו, במלבושו, וכלכלו דבריו, ובמשאו ומתנו; כן הדבר לענייננו. היהודי ניכר בלבוש המיוחד שיש לו. הענין נוגע לאיסור דאורייתא, כדברי הרמב"ם: "אין הולכין בחוקות הגוים ולא מדמין להם לא במלבוש ולא בשיער... אלא יהיה הישראל מובדל מהן וידוע במלבושו ובשאר מעשיו, כמו שהוא מובדל מהן במדעו ובדעותיו. וכן הוא אומר "ואבדיל אתכם מן העמים להיות ליי" (ויקרא כ/כז). ולא ילבש מלבוש המיוחד להם". (הל' ע"ז, יא/א)

הקישור הזה של מלבוש יהודי (ציצית) אנו קושרים על סמך דברי התוספות הנ"ל בענין "כבלא דעבדא". יתכן שלכן כתב רבנו בחיי שם "וכל המבזה מצוות ציצית, עליו הכתוב אומר "לאחוז בכנפות הארץ, ויָעֲרֹו רשעים ממנה" (איוב לח, ג).

ואמנם, אין האדם חייב ללבוש ממש בכל רגע ורגע בגד שכזה (עיין תוספות ערכין ב: ד"ה הכל חייבין בציצית). אבל אין להכחיש ששכר המצוה הוא רב ביותר. כי בכך האדם נזכר מה חובתו בעולמו, והוא מתחנך ובא, שיש לו תפקיד מיוחד כיהודי, ודלא ככל שאר אומות תבל. ובגלל המלבוש הוא נזכר שאיננו כגוי.

ומכיון שהמצוה היא להסתכל בציצית, פלא הוא על אלו המכסים את החוטים מתחת לבגדיהם. אמנם אין בגמרא שום גילוי מילתא שיש מצוה להסתכל בציצית, אבל אין לזה צורך, כי הוא ממש פשטא דקרא (כמו שהביא מרן בשו"ע או"ח ח"א). וכנראה שלא היה בימיהם של חז"ל שום בעיה או צורך לפרט במפורש הענין של הוצאת החוטים מבחוץ, כי אצלם הלכו תמיד בטלית גדולה, העוטף מחוץ לכל בגדיו, כלשון הפסוק "על ארבע כנפות כסותך" (דברים כב/יב) וכולנו יודעים מה ההבדל בין "כסות" ל"בגד". [כתב התלמיד. גם יש להביא ראיה מדוד שכרת כנף מעילו של שאול "ויך לב דוד אותו" על שביטלו ממצות ציצית, [מדרש תהלים ז, אות ד] ואם היה לובש הציצית מתחת לבגדיו קצת קרע כנף הבגד? ואל תאמר שקרע החוטים, שהרי לשון כנף לחוד ופיתול לחוד] וכן נפסק (באו"ח סי' ט"ז) על אורך הבגד, שהמבוגר יוכל לצאת בו לשוק ואינו חושש ממערומיו.

אמנם בזמננו, דוקא בגלל גלותנו הממושכת בארצות העמים, נשכח מאתנו מלבושנו היהודי, והתרגלנו ללבוש את הציצית מתחת לבגדינו (עיין על כך "דרכי משה" לרמ"א, סי' ח). ובזה חזרנו לבעיה של הרמב"ם הנ"ל בענין "ובחוקותיהם". אבל אם אנו רוצים שהציצית תהיה לנו מזכרת בבחינת "חונה מלאך ה' סביב ליראיו", קשה לדחוק ולומר שדי לנו בכך בהצצה בציציות רק בעת אמירת קריאת שמע כל בוקר בלבד. [תוספת תלמיד: אכן כך היה המנהג פשוט עד כ-100 שנה בבגד ובתימן ובעוד מקומות, ללכת רק עם טלית גדול מעל בגדיהם, כל היום]

והאריז"ל אמר ("ישער הכוונות") שע"י ההבטה בציציות האדם ניצול מהכעס. וכנראה, רבות הן הסגולות בציציות הללו. (כמו שראינו לעיל אצל הפרוץ ההוא, במסכת מנחות מד.). ולכן, כמו שהוגד אז למשה שכדאי להנהיג בישראל לבישת ציצית, (אחרי חילול שבת של המקושש, כי הרי בשבת אין לו לאדם תפילין כדי להזכיר לו), כן תשמש גם לנו מזכרת הציצית בזמננו. (כי חוץ מתפילת שחרית, גם אנו בכל ימות החול איננו לובשים תפילין). ומי יזכיר לנו לא לחטוא? (אם לובשים הציצית תחת הבגדים?) והראשונים רמזו שאחת הסיבות של החלפת בגדים בשבת הוא כדי להיזכר "מה יום מיומיים" לבל יבוא לחילול שבת. הרי לנו עצה טובה כאן כדי להיזכר, וחבל להזניח. ולכן, טוב הדבר להתרגל להוציא ציציות מבחוץ כל השבוע ולעיין בהם מפעם לפעם.

וכך לשונו של אריז"ל: "ודע כי האדם צריך להסתכל בציציות בכל שעה ורגע כמו שאמר הכתוב 'וראיתם אותנו' והיא תועלת גדולה לנשמה שלא יזדמן חטא לידו, אם יזהר בכך". ("שער הכוונות", סוף ענין הציצית).